

Meditsiiniseadmete soetamine ja kasutamine – haiglavõrgu peegel

Liisi Uder – Riigikontroll

Oktoobri algul tutvustasid Maailma Terviseorganisatsiooni esindajad koostöös Eesti Haigekassa ja Sotsiaalministeeriumiga valminud aruannet „Võimalused Eesti tervisesüsteemi rahalise jätkusuutlikkuse tagamiseks: üks aasta hiljem“ (1). Sellele aruandele on antud erinevaid hinnanguid, kuid kõlama on jäänud mõte: väikesi (mõnikord ehk mitte ka nii väga väikesi) muutusi teenuste rahastamises, ravimite hüvitamises jm on Eesti suutnud edukalt ellu viia, kuid struktuursed reformid, mis nõuavad suuri põhimõttelisi otsuseid, on jäänud seisma.

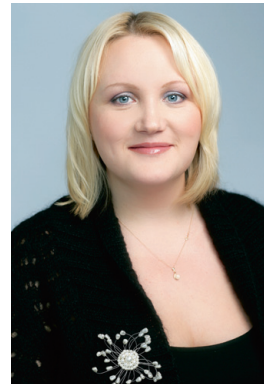
Riigikontroll on viimastel aastatel hinnanud mitmeid aspekte Eesti tervishoiukorralduses: 2010. aastal andsime hinnangu haiglavõrgu jätkusuutlikkusele ja 2011. aastal perearstiabi korraldusele. Riigikontrolli hinnang on vähemal või suuremal määral olnud kriitiline. Ja mis peamine, oleme rõhutanud struktuursete muudatuste vajadust.

Käesoleval sügisel lõppes järelaudit meditsiiniseadmete soetamisest ja kasutamisest meditsiinasutustes (2). Järelauditi tulemused olid Riigikontrolli jaoks mitmes aspektis üllatavad. Ühest küljest kasutavad haiglad üha paremini oma aparatuuri. Teisest küljest koorusid välja needsamad probleemid, millele Riigikontroll on juhtinud tähelepanu haiglavõrgu jätkusuutlikkust hinnanud auditis. Meie järeldus on – otsustamatus haiglavõrgu osas mõjutab juba tervishoiu muid osi.

2008. aastal vahetult pärast „võidurelvastumist“ tehtud auditis leidis Riigikontroll, et üldhaiglate kompuutertomograafid on koorunud vaid 35% ulatuses optimaalsest. Hea küll, paljud haiglad ei jõudnud seadmeid veel täie hooga tööle rakendada. Nüüd, mõned aastad hiljem sama analüüsid, leidsime, et üldhaiglates on kompuutertomograafide koormus kasvanud 66%-ni optimaalsest. Seega on kasv olnud märgatav ja selle üle

on hea meel. Paraku on aga haiglaid, kus koormus küündib vaid pooleni optimaalsest. Oluline on märkida ka seda, et kui vaadata kõigi Eesti haiglate kompuutertomograafide koormatust, siis on see paari aastaga kasvanud 25%. Piirkondlikes ja keskhaiglates ületab koormus ühe seadme kohta optimaalset kaks korda.

Kuigi seadmete optimaalse koormuse hoidmine on tähtis, on veelgi olulisem, kui kättesaadavad on teenused, mida nendega osutatakse. Riigikontroll hindas haigekassa andmete põhjal, kas kõigile insuldi ja kerge peatraumaga patsientidele tehakse KT- või MRT-uuring, nagu hea ravitava ette näeb. Selgus, et vajaliku uuringu saab oluliselt rohkem patsiente kui mõned aastad varem, kuid endiselt ei tehtud 12,3%-le insuldi-kahtlusega ja 42,8%-le kerge peatraumaga patsientidest KT-uuringut. Sotsiaalministeerium on seisukohal, et kunagi ei saabu aega, mil 100% patsientidest saab vajaliku uuringu. Ilmselt see nii ongi, kuid Riigikontrollile valmistab uuringu andmeid vaadates muret hoopis muu. Nimelt analüüsisime ka, kuidas on uuringu saamine seotud sellega, millises haiglas patsient viibib, ning need tulemused on väga ühesed: kui sattuda haiglasse, kus kompuutertomograafi pole, on oluliselt väiksem tõenäosus saada endale vajalik uuring. Nii sai esmalt Jõgeva haiglasse sattunud insuldipatsientidest uuringu 9,1%, Rapla haiglasse sattunuist 15,9%, Hiiumaa haiglasse sattunutest 23,5% ja Põlva haigla patsientidest 50%. Need on haiglad, kus kompuutertomograafi ei ole. Kontaktidest nende haiglate juhtidega on selgunud, et kuigi KT-seadme ostu on küll arutatud, pole seadme soetamist peetud vajalikuks või pole selleks raha. Heaks näiteks on siin Hiiumaa haigla, mille seadme soetamiseks korraldati suisa üldrahvalik rahakogumiskampaania, kuid kogutud summa polnud piisav. Haiglal endal pole aga raha, et puudu olev summa ise välja käia.

Liisi Uder

Riigikontrolli hinnangul on siinkohal tegu laiema tendentsiga, mis väga tugevalt seotud ka haiglavõrgu arenguga. Kui Riigikontroll leidis eelmisel aastal, et sellise haiglavõrguga enam jätkata ei ole võimalik, siis üks argument oli haiglavõrgu investeringuvajadus. Meie hinnangul vajas haiglavõrk investeringuteks üle 0,5 miljardi euro. Sellist raha aga haiglatel ei ole. Investeermisvõimekus ei ole haiglatel paranenud ka viimastel aastatel. Riigikontrolli hinnangul võib see saada järjekordseks takistuseks valdkonna arengul. Vaadanud, kui vanad on meie haiglate röntgeniseadmed praegu keskmiselt, selgus, et suurtes haiglates 8, väikestes 10 aastat. Veel mõne aasta eest selline vahe puudus. Kui aastatel 2005–2007 investeeriti ennekõike kompuutertomograafide ostmisesse ja lükati röntgeniseadmete väljavahetamine edasi, siis majanduslanguse ajal on suutnud vaid vähesed väikehaiglad (kohalikud ja üldhaiglad) endale uusi röntgeniseadmeid osta. Riigikontrolli hinnangul näitab see, et haiglatel on raske oma seadmeid uuendada ning tegelikult võib olukord muutuda veelgi teravamaks mõne aasta pärast, kui väljavahetamist vajavad ka eelmise kümnendi keskpaigas soetatud kompuutertomograafid. Raha selleks aga ei pruugi jätkuda, sest haiglad on seotud teiste investeringutega, näiteks on võetud laenu hooldusravi taristu arendamise investeeringu omaosaluse tasumiseks.

Ülaltoodu valguses tundub kummastav sotsiaalministri seisukoht, kes leiab, et kuna haiglavõrgu haiglad (vähemalt valdav osa neist) ei kuulu riigile, ei ole riigil mõistlik neile ka ette kirjutada, milliseid seadmeid haiglad peaksid soetama. Hoolimata sellest, et nii Riigikontroll kui ka loo alguses mainitud WHO analüüs viitavad vajadusele tervishoiuinvesteeringuid paremini juhtida, võiks ministri sellise seisukoha kui poliitilisega nõustuda, kui sotsiaalminister oleks oma sõnades ja tegudes järjekindel. Sotsiaalministeerium on 2012. aasta riigieelarvesse kavandanud Hiiumaa haiglale kompuutertomograafi soetamiseks vajaliku puudujääva raha. Haigla ise on öelnud, et selline investeering käib üle jõu, kuid riik tõttab appi ja aitab välja. Ehk siis sotsiaalminister, kes on deklareerinud, et seadmete ostmisse riik ei sekku, on teinud siiski erandi ja plaanib toetada ühe haigla

KT-seadme ostu. Aga meil on ju veel teisi haiglad, kus sellist seadet ei ole, aga kuhu satuvad patsiendid, kelle seisund nõuab uuringut, mida neile ei tehta.

Riigikontrolli auditist ja sotsiaalministri väljautlemistest kooruvadki välja mitmed probleemid, mis vajaksid lahendamist. Jah, Sotsiaalministeerium on alati olnud seisukohal, et seadmete ostu riik reguleerida ei pea. Riik on kehtestanud haiglaliikide miinimumnõuded, ning kui need on täidetud, siis riigi jaoks probleemi ei ole. Kui veel mõni aasta tagasi olime kindlad, et kompuutertomograafe on liiga palju, sest väikehaiglates suudetakse neid koormata vaid kolmandiku ulatuses optimaalsest, siis nüüd oleme olukorras, kus valdavas osas haiglates on koormus oluliselt suurenenud, kompuutertomograafist on saanud haiglaravi normaalne ja tavaline osa. Kompuutertomograaf ei kuulu seadmete hulka, mis miinimumnõuete kohaselt üldhaiglas olema peaks. Ometi on paljudel sellistel haiglatel see seade. Kuna riik ei ole tahtnud seadmete soetamist reguleerida, oleme jõudnud olukorda, kus see mõjutab juba oluliselt ravikvaliteeti. Nagu näitas Riigikontrolli analüüs, on just nendes piirkondades, mille haiglates puudub kompuutertomograaf, patsientidele vajalikud uuringud tegemata jäänud. Ehk tasuks riigil mõelda haiglaliikide nõuete muutmisele, tagades, et samaliigilised haiglad pakuvad ühtlase kvaliteediga teenust.

Mitmed meditsiiniseadmete soetamise ja kasutamise probleemid on haiglavõrgu reformi venimise tagajärjed. Riigikontrolli hinnangul peidab riik pea liiva alla haiglariformi edasi lükates. Kuigi riik on võtnud positsiooni, et ei sekku eraõiguslike haiglate tegevusse, on riigieelarve eelnõus planeeritud raha Hiiumaa haiglale. Milleks seda nimetada, kui mitte sekkumiseks? Üksikotustega ei saa aga lahendada haiglavõrgu lahendamata probleeme.

liisi.uder@riigikontroll.ee

KIRJANDUS

1. Thomson S, Habicht T, Rooväli L, Evetovits T, Habicht J. Võimalused Eesti tervisesüsteemi rahalise jätkusuutlikkuse tagamiseks: üks aasta hiljem. Maailma Terviseorganisatsioon; 2011. http://www.haigekassa.ee/uploads/userfiles/WHO_analuus_EST.pdf.
2. Järeldudit meditsiiniseadmete soetamisest ja kasutamisest meditsiiniuasutustes. Riigikontroll; 2011. <http://www.riigikontroll.ee>